

"ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ"

מלחמת היצר המטהר את ה"שרץ" בק"ן טעמים אשר כנגדם תיקן דוד המלך ק"ן מזמורי תהלים

בפרשתנו פרשת שמיני מסיים הכתוב איסור אכילת שרצים (ויקרא יא-כג): "אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השורץ ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם, כי אני ה' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ, כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים והייתם קדושים כי קדוש אני".

חכמינו ז"ל דרשו על כך בגמרא (ב"מ סא:): "יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי, לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, אילמלא העליתי את ישראל ממצרים, אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי". והדברים מופלאים עד מאד, שהרי בתורה ישנן מס' מצוות לא תעשה שאסור לעשותן, הנה כי כן מדוע בחר הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים, דוקא בזכות קיום מצוות לא תעשה זו שלא לאכול שרצים.

תלמיד ותיק שידע לטהר את השרץ בק"ן טעמים

פתח דברינו יאיר לבאר מאמר חתום זה על פי מה ששינונו בגמרא (עירובין יג:): "תנא תלמיד ותיק היה ביבנה, שהיה מטהר את השרץ במאה וחמשים טעמים. אמר רבינא, אני אדון ואטהרנו [אני אדרוש קל וחומר לטהר את השרץ]. ומה נחש שממית [אדם ובהמה] ומרבה טומאה [בעולם שהרי המת והנבילה מטמאים, ועם כל זאת הנחש עצמו] טהור, שרץ שאין ממית ומרבה טומאה לא כל שכן [שהוא טהור], ולא היא [אין זה קל וחומר], מעשה קוץ בעלמא קעביד". פירוש, הנחש עצמו אינו מרבה טומאה, אלא הוא רק כמו קוץ שבעל חי נהרג ממנו, ועל ידי זה המת מרבה טומאה ממילא.

והנני בזה להעלות על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן, הקדמה יקרה מפז ומפנינים שהזמין הקב"ה לידניו, מספר "שושן עדות" על מסכת עדויות להגאון הגדול רבי וואלף באסקאוויץ זצ"ל [בנו של רבי שמואל מקעלין בעל "מחצית השקל"] על המשנה (עדיות פ"ג מ"ו אות ד), לבאר החשבון של

אותו תלמיד ותיק ביבנה, שמצא דוקא ק"ן טעמים להתיר את השרץ לא פחות ולא יותר.

ומבאר הענין על פי מה ששינונו בגמרא (ר"ה כא:): "חמישים שערי בינה נבראו בעולם, וכולן ניתנו למשה חסר אחד, שנאמר (תהלים ח-ו) ותחסרהו מעט מאלקים". והנה מה שאמרו שלא השיג משה רבינו את שער הנ', אין הכוונה שלא השיג כלום משער זה, כי איך יעלה על הדעת שנותן התורה לא היה לו שום השגה בשער אחד של התורה, אלא הכוונה בזה שלא השיג את כל שער הנ' כי אם חלק ממנו, וכן כל אחד מישראל שמתייגע בתורה זוכה להשיג חלק משער הנ', ולעיתים לבוא נזכה להשיג את כל שער הנ' בשלימות.

והנה מודעת זאת בכל הספרים הקדושים שיש ארבע דרכים איך לפרש את התורה הקדושה, ומקור הדבר ב"שער הגלגולים" לרבינו האריז"ל (הקדמה יא) שפירט שם את כל המצוות שאדם צריך לקיים בעולם הזה, והחשובה שבהן היא: "לעסוק בתורה, והיא שקולה כנגד כל המצוות, כי תלמוד תורה כנגד כולם. ויש בה ד' פירושים שסימנם פרד"ס - פשט, רמז, דרש, סוד. וצריך לטרוח ולעסוק בכלם עד מקום שיד שכלו מגעת, ויבקש לו רב שילמדוהו, ואם חסר אחת מארבעתם כפי השגתו יתגלגל על זה".

בדרך הפשט המקובל אי אפשר לטהר את השרץ

לפי זה מחדש הגאון רבי וואלף הנ"ל חידוש עצום, כי כל אחד מג' חלקי התורה רמז, דרש, סוד, כלול מני' שערי בינה, כלומר, יש נ' שערים לפרש את מצוות התורה בדרך רמז, נ' שערים לפרשן בדרך דרוש, ונ' שערים לפרשן בדרך סוד, שהם ביחד ק"ן שערים, אבל בחלק פשט של התורה יש רק דרך אחת איך לקיים את מצוות התורה הלכה למעשה, כמו שכתוב (במדבר טו-טז): "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר הגר אתכם". ומפרש בתרגום אונקלוס: "אורייתא חדא ודינא חד יהי לכוון ולגיורא דיתגייר עמכו".

הנה כי כן מבואר היטב מה שדרש אותו תלמיד ותיק לטהר את השרץ דוקא בק"ן טעמים, כי מי שמקיים את מצוות התורה בדרך הפשט, אי אפשר לו לטעות לטהר את השרץ מטומאתו, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (ויקרא יא-לא): "אלה הטמאים לכם בכל השרץ כל הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב". אבל המקיים את התורה רק בג' דרכים רמז, דרוש, סוד, עלול לטעות בק"ן דרכים לטהר את השרץ, שהיצר יכול לסלף דעתו להתיר את האסור. אלו תוכן דבריו המתוקים.

יומתק להבין בזה מה שמבואר בספרים הקדושים, שצריך לקיים כל מצוות התורה באמונה פשוטה בלי שום התחכמות, וב"מאור ושמש" (פרשת נצבים) הביא בשם הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שפירש מה ששינונו בגמרא (ר"ה טז): "למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו". כי אחרי כל הכוונות וההשגות העיקר הוא לתקוע באמונה פשוטה משום שכך צוה ה': "רחמנא אמר תקעו".

ב"ישמח ישראל" (חנוכה דף פב ע"ג) הביא על כך דבר נפלא בשם הבעל שם טוב זי"ע: "הבעש"ט אמר לתלמידיו, אחרי כל השגותי למעלה בשרשי התורה והמצוות, ואחר כל התענוג מהשגותי, אני מניח את כל השגותי ומחזיק אני באמונה פשוטה, איך בין א נער איך גלייב" [כלומר, אני נער ומאמין]. ולפי האמור הביאור בזה, כי המקיים את מצוות התורה רק בדרך רמז דרוש וסוד, הרי הוא עלול ליפול ברשת היצר המטהר את השרץ בק"ן טעמים, אבל המקיימן כהלכתן באמונה פשוטה כפי שנמסרו מדור לדור, מובטח לו שיצליח ה' דרכו שלא ישל.

לא הושיבו בסנהדרין רק מי שידע לטהר את השרץ

ועתה בא וראה מה שמצינו בענין זה חידוש גדול בגמרא (סנהדרין יז), שכל אחד מיושבי הסנהדרין היה צריך לדעת איך לטהר את השרץ: "אמר רב יהודה אמר רב, אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שידע לטהר את השרץ מן התורה. אמר רבינא

ביאור נפלא של רבי וואלף באסקאוויץ על:

"תלמיד ותיק היה ביבנה, שהיה מטהר את השרץ בק"ן טעמים"

עוללות אפרים: תכלית היכולת לטהר את השרץ,

כדי שנשכיל להבין שאסור לסמוך רק על השכל האנושי

פירוש המשנה: "אל תסתכל בקנקן" - בק"ן טעמים לטהר וק"ן טעמים לטמא,

"אלא במה שיש בו"

הנחש הקדמוני טיהר את השרץ שהוא עץ הדעת לאדם וחיה

בק"ן טעמים שאין איסור באכילת עץ הדעת

צוה הקב"ה, הרי הוא מעלה את ניצוצי הקדושה שבהם, ובלשון קדשו:

"כי הקב"ה ברא כל העופות ובהמות וחיות טהורות כדי להעלות ניצוצות אשר בהם, כל איש ישראל אשר אוכל אותה, ומאיזה צד יש עליות ניצוצות לעופות ולבהמות וחיות טמאות [שאסור לאוכלן], מחמת שאיש ישראל אינו אוכל אותם מחמת מצות ה' עליו שלא לאכול, זה הוא עליות ניצוצות של הטמאים.

רק שכל איש ישראל שמעולם לא אכל הבריות הטמאות, הנה אינו יודע הטעם שלהם, נמצא מהיכן הוכחה שאינו אוכל אותם מחמת מצות ה' עליהם שלא לאכול, שמא אינו אוכל אותם מחמת שאינם טובים בטעם אכילתן, נמצא עדיין אין עליות הניצוצות בבריות הטמאות, לזו אמרה כל מה דאסר וכו' שרי לן וכו', נמצא ידע כל איש ישראל הטעם של הטמאים שטוב טעם להם, נמצא כאשר איש ישראל מונע לאכול אותם בטוב טעם שלהם מחמת מצות ה', זה הוא עליות ניצוצות שלהם."

מעתה יאירו עינינו להבין דבריו העמוקים של המהר"ל מפראג, כי מה שדרשו התנאים להתיר את השרץ הוא כדי להראות שיש בהם צד טהור: "לעמוד על מהות השרץ בכל בחינותיו, אשר יש לו צד בחינה לטהרה מצד הלימודים ההם". כלומר שטמונים בהם ניצוצי קדושה שהם משורש הטהרה, והתועלת בזה היא, שיכוון האדם שהוא נמנע מאכילתם לשם שמים, ועל ידי זה יזכה להוציא ולברר ניצוצי הקדושה מתוך המאכלות האסורות.

טעם נפלא של העוללות אפרים ורבי צדוק הכהן זי"ע

עתה הבה נמשיך במסע הקודש להשתעשע בדברי ה"כלי יקר" בספרו "עוללות אפרים" (ה"ב מאמר רצז), שכתב לבאר מה ראה על ככה אותו תלמיד ותיק ביבנה: "שהיה מטהר את השרץ

אסור לאכול בשר, שנאמר (ויקרא יא-מו) זאת תורת הבהמה והעוף, כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה אסור לאכול בשר בהמה ועוף". כי רק תלמיד חכם שעוסק בתורה מותר לאכול בשר, משום שהוא מתקן ומעלה בכך את ניצוצי הקדושה שבבשר לריח ניחוח לה', אבל עם הארץ שאינו עוסק בתורה כי אם בהבלי עולם הזה, אסור לו לאכול בשר, כי לא רק שאינו מעלה את ניצוצי הקדושה, אלא הוא עוד מורידם לבאר שחת.

ועתה בא וראה מה שלמדנו יסוד גדול ממשנתו הטהורה של ה"קדושת לוי" (לקוטים ד"ה אמרה ליה ילתא), אשר דיבר בקדשו לבאר מה ששינינו בגמרא (חולין קט:): "אמרה ליה ילתא להבי נחמן, כל מה דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה". פירוש, כל מה שאסר לנו הקב"ה התיר לנו משהו שטעמו דומה לטעם האיסור. ומפרט שם הגמרא שהקב"ה אסר לנו לאכול דם, והתיר לנו לאכול כבד שיש לו טעם דם, אסר לנו לאכול חלב בהמה והתיר לנו חלב חיה, אסר לאכול חזיר והתיר לאכול מוח של דג הנקרא שיבוטא שיש לו טעם חזיר.

מתמה על כך ה"קדושת לוי", לשם מה ברא הקב"ה דברים מיוחדים של היתר שיש בהם טעם איסור, ומהי התועלת בזה. ומבאר בדברי קדשו כי גם במאכלות אסורות טמונים ניצוצי קדושה, שהרי הקב"ה את כל הנבראים טוב ורע ומחיה אותם, כמו שכתוב (ישעיה מה-ז): "יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא רע, אני ה' עושה כל אלה".

אך לפי זה צריך ביאור, מאחר שהתורה אסרה לאוכלם איך אפשר להעלות את ניצוצי הקדושה שבהם על ידי אכילתם, והתשובה על כך היא, כי במאכלות אסורות על ידי שאדם מקיים את מצוות התורה שלא לאוכלן, הרי הוא מעלה את ניצוצי הקדושה שבהן, הנה כי כן מטעם זה כל מה שאסר הקב"ה התיר משהו כנגדם שיש לו אותו טעם, כדי שיכיר האדם בטיב טעם של האיסור, ועל ידי שימנע בכל זאת לאוכלם משום שכך

אני אדון ואתה רנו, ומה נחש שממית ומרבה טומאה, טהור, שרץ שאינו ממית ומרבה טומאה אינו דין שיהא טהור, ולא היא מידי דהוה אקוץ בעלמא".

נמצינו למדים מזה, שאפילו תלמיד חכם שידע את כל התורה כולה על בוריה, אלא שלא ידע לטהר את השרץ בפלפול של הבל לא הושיבו אותו בסנהדרין. וכבר תמה על כך אחד מגדולי מאורי עולם בתוספות (שם ד"ה שידוע): "וקשה לרבינו תם, דמה לנו בחריפות של הבל לטהר שרץ שהתורה טימאתו". והנה מה שמצינו על כך ביאור עמוק ב"דרשות מהר"ל מפראג" (דרוש על התורה) בלשון קדשו:

"כי בודאי מה שהיה מטהר השרץ במ"ח פנים איננו חריפות של הבל כי הוא דבר עיקרי בתורה, שיש לדעת הדברים במהותם בכל בחינותיהם, והשרץ הלא יש לו בחינות לטהרה בעצם מהותו ככל הלימודים שלמד בזה שם, ומצדם יש לו בחינה מה לטהרה אף כי התורה טמאתו.

המשל בזה מי שהיה מתווכח וידבר על העצים שהם מיסוד הרוח, ושכנגדו יאמר כי הם יסוד העפר, אשר מבואר נגלה שדברי שניהם אמת, רק שהאומר שהם מיסוד הרוח ידבר בעיקר מהותם, שכל עיקרם רוחני כמוכח מהיותם צפים על פני המים, שאם היו עפרוריים לגמרי היו שוקעים כמו העפר, ואשר יאמר שהם מיסוד העפר גם הוא אמת בבחינה מה, והוא כי יש בהם גם כן מיסוד העפר במוחש בעת שישרפו, אלא שאין זה עיקר בחינתו.

ככה גם כן מה שהיה מטהר השרץ במ"ח פנים, הוא לעמוד על מהות השרץ בכל בחינותיו, אשר יש לו צד בחינה לטהרה מצד הלימודים ההם ועם כל זה התורה טמאתו. לכן אין זה פלפול של הבל כלל, כי אם פלפול אמתי מצד אותה בחינה שהיה לטהרה, כי בזה עומד על אמתת השרץ כפי כל מה שהוא בעצמו, כזה המחכים על העצים לדעת כל מהותו".

איך מעלים ניצוצי קדושה מבעלי חיים טמאים

ונראה לברר מקחו של צדיק לבאר דברות קדשו של המהר"ל מפראג, על פי המבואר בספרים הקדושים ומקור הדבר ב"שער המצות" לרבינו האריז"ל (פרשת עקב), כי בכל המאכלים שאדם אוכל טמונים ניצוצי קדושה, ועל ידי שמברך עליהם ואוכלם לשם שמים, כדי שיהיה לו כח לעסוק בתורה ובעבודת ה', הרי הוא מעלה את ניצוצי הקדושה שבהם לשורשם בשמים.

על פי האמור מבאר האריז"ל מה ששינינו בגמרא (פסחים מט:): "תניא רבי אומר, עם הארץ

ומצינו ביאור על כך ב"אוהב ישראל" (פרשת שקלים), שישבו בכונה תחילה דוקא כחצי גורן עגולה, כדי לרמז בכך שהקב"ה משלים את החצי השני של העיגול, כי בגודל ענוותנותו הוא מחזיק עצמו רק כמחצית, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ויש לומר שזה מרמז על סוד עתיק, איך קוב"ה וישראל חד אינון ומתייחדין ומתדבקין כביכול על ידי מצוות התורה... וכביכול כביכול הבורא ברוך הוא וברוך שמו, לגודל עוצם אהבתו לבני ישראל עם קרובו ולמען טובו וחסדו הגדול, מצמצם את עצמו כביכול וכביכול להיקרא בשם בחינת פלג גופא, ובני ישראל הם בחינת פלג גופא השני... ולרמז יחוד הקדוש הזה היו הסנהדרין יושבים כחצי גורן עגולה בבחינת פלג, והחצי השני כביכול כביכול הוא הבורא ברוך הוא וברוך שמו משלים להיות אחדות גמור ואמיתי, והיינו על ידי התורה והמשפט אמת היוצא מפי הסנהדרין לכל ישראל".

ולפי האמור יש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, כי מה שישבו הסנהדרין כחצי גורן עגולה הוא כדי שיזכרו תמיד, שלא לסמוך רק על השכל האנושי להתיר או לאסור, לזכות או לחייב, כי מצד עצמם הם עלולים לטעות בקלות ולטהר את השרץ, אלא יבטחו בה' שנמצא עמם להשלים את חצי העיגול השני, כדי לחונן אותם דעת שיזכו לעמוד על האמת ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, כמו שכתוב (תהלים פב-א): "אלקים נצב בעדת אל בקרב אלקים ישפוט".

הנחש הקדמוני הכשיל את אדם הראשון בק"ן טעמים

רחש לבי דבר טוב לבאר בזה, מה שטרח רבינא לטהר את השרץ קל וחומר מנחש, כמו שכבר הבאנו את מאמרו בגמרא (עירובין יג): "אמר רבינא, אני אדון ואטהרנו, ומה נחש שממית ומרבה טומאה טהור, שרץ שאין ממית ומרבה טומאה לא כל שכן". כי ביקש לרמז לנו בכך כי הנחש הקדמוני שהפיל את אדם וחווה ברשתו שיאכלו מעץ הדעת, השתמש בק"ן טעמים כדי לטהר את השרץ, דהיינו להתיר את האכילה מעץ הדעת שאסר הקב"ה עליהם, ועל ידי זה הביא מיתה עליהם ועל כל הנבראים.

לכן נתחכם רבינא ללמוד קל וחומר דוקא מהנחש שממית להתיר את השרץ, כדי שנשכיל להבין מזה כי כך היא דרכו של הנחש הקדמוני הוא היצר הרע, להפיל את האדם ברשתו על ידי שמטהר את השרץ "בקל וחומר", כלומר שמפילו בתחילה "בקל" - בדברים קלים, "וחומר" - שמפילו בסוף בדברים חמורים, כמבואר בגמרא (שבת קה): "כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו

דוד המלך גלגול אדם הראשון תיקן ק"ן מזמורי תהלים, כדי להינצל מהנחש שמטהר את השרץ בק"ן טעמים

ישראל במצרים היו גלגול מהנשמות שחטאו בעץ הדעת ונפלו ברשת הנחש שטיהר את השרץ בק"ן טעמים

פרעה שחט ק"ן ילדים בבוקר וק"ן בערב, כדי לעזור קטרוג על חטא עץ הדעת שטיהר הנחש בק"ן טעמים

התיקון ליוצאי מצרים שחטאו בעץ הדעת, שלא יטמאו לשרצים אף שאפשר לטהר את זה בק"ן טעמים

ויש לומר בזה פרפרת נאה לבאר דברי רבינו הקדוש במשנה (אבות פ"ד מ"ב): "רבי אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו". ויש לומר שנתכוון לרמז בזה על ק"ן הטעמים שיש לטהר את השרץ, והנה מאחר שהתורה אסרה את השרץ, הרי ברור שיש ק"ן טעמים הסותרים את ק"ן הטעמים המטהרים את השרץ, ומזה צריך אדם לבוא למסקנא ששכל האנושי עלול להטעותו, וצריך סיעתא דשמיא שיזכה לכוון אל האמת.

הנה כי כן זהו שאמר רבינו הקדוש: "אל תסתכל בקנקן" - ק"ן ק"ן, כלומר אל תשים את כל מעייניך, רק בק"ן טעמים שיש לטהר את השרץ וק"ן טעמים שיש לטמא אותו, "אלא במה שיש בו", תסתכל ותתבונן בלקח הנשגב שצריך ללמוד מזה, שאסור לאדם לסמוך על שכל האנושי מאחר שיש כל כך הרבה טעמים לטהר את השרץ, אלא יתפלל לה' שיאיר את עיניו לכוון לאמיתה של תורה.

"סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה"

מעתה ירווח לנו להבין מה שאמרו בגמרא הנ"ל: "אין מושיבין בסנהדרין אלא מי שידוע לטהר את השרץ מן התורה", כדי שידעו נאמנה שאי אפשר לסמוך רק על השכל האנושי להתיר או לאסור, כי בקלות יוכלו לטהר את השרץ בק"ן טעמים, אלא יתפללו לה' שיאירו את עיניהם לראות את האמת בתורה, כמו שאנו מתפללים בברכת קריאת שמע של שחרית (אהבת עולם): "זהאר עינינו בתורתך".

יומתק לבאר בזה מה ששנינו במשנה (סנהדרין לו): "סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהיו רואין זה את זה". ופירש רש"י: "בעגולה היו יושבין כדי שיהיו כולן רואין זה את זה, לפי שאם היו יושבין בשורה אין פני הראשונים רואין זה את זה, ובעגולה שלימה אין יושבין, לפי שצריכים בעלי הדין והעדים ליכנס לדבר בפני כולם, שיהיו כולן רואין את העדים". ועדיין צריך ביאור מדוע ישבו דוקא כחצי גורן עגולה ולא כשני שלישי גורן, שהרי גם אז היו רואים זה את זה וגם את העדים.

במאה וחמשים טעמים" [ראה ב"תולדות יעקב יוסף" (פרשת חקת אות ד) שהביא דברים אלו בשמו], שנתכוון ללמדנו בזה לקח נשגב שלא לסמוך כל כך מהר על דעתנו, כי בקלות נוכל ח"ו לסלף דברי אלקים חיים ולמצוא היתר לכל דבר אסור, והנה הדברים בלשון קדשו:

"ולי נראה שתלמיד ותיק זה היה מוכיח את ההמון בזה, המראים פנים של היתר על כל מעשיהם, ואינם רואים חובה לעצמם כלל, כי בכל מעשה או פעולה שיצרים מתאוה לה יעשה מיד, אך יורו היתר לעצמם פעמיים או שלוש, עד אשר יהיה בעיניהם כהיתר ממש, והוכיחם תלמיד זה לאמר שלא יפה הם עושים, שהרי השרץ הכל מודים בו שטמא טמא יקרא, ואף על פי כן נוכל לטהרו בק"ן פנים.

קל וחומר שיש כח ביד שכלו של אדם לטהר כל מעשה רע, ולהיות מורה היתר לעצמו, ומזה ילמד כל משכיל שלא לסמוך על חכמתו, אף אם נראה לו קצת היתר, מכל מקום לא יסמוך על שיקול דעתו, ולא על רוב חכמתו, ולא יעשה כי אם משפט הכתוב בפירוש. וזהו שאמר רבינא אני אדון ואטהרנו, וממני יראה כל משכיל, שמרוב חורפא יכול האדם לשבש כל כשרון המעשה".

וכן ביאר הגה"ק רבי צדוק הכהן ז"ע ב"אור זרוע לצדיק" (מאמר על מהות לשון הקודש):

"ולדעתי זהו הענין שזכרו ז"ל בפרק קמא דעירובין מאותו תלמיד שהיה מטהר השרץ בק"ן טעמים, שהקשו רבים וכי מה תועלת בחריפות של הבל, שהרי התורה טומאתו ועיין שם בתוספות. אבל היה המכוון להראות כי לא על ראיות שכליות יסמוך האדם, שהרי יש לנו לדון ק"ן טעמים על השרץ שהוא טהור, אם באנו לסמוך על טעמים שכליים, אבל ראוי לדעת האמת במה שהוא אמת, ואחר כך להסמיק כל טעמים וכל ראיות השכל אל האמת".

עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד."

יומתק לצרף בזה מה שמצינו בענין זה דברים נפלאים ב"מגלה עמוקות" (פרשת בהר ד"ה מה ענין שמיטה), כי אות נ' של נח"ש הוא רמז על נ' שערי טומאה, שבהם הפיל הנחש הקדמוני את אדם וחוה ברשתו, והכניס את זוהמתו בהם ובכל הנבראים, אלא שבשעת מתן תורה כשעמדו ישראל בהר סיני פסקה זוהמתן כמבואר בגמרא (שבת קמו.): "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתו".

לכן ביציאת ישראל מצרים כתוב (שמות ג-ב): **"בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה" - "תעבדון" אותיות "תעבדו ו",** שיכינו עצמם בני ימי הספירה להזדכך מטומאת זוהמת הנחש של האות נ', ועל ידי זה זכו לקבל את התורה בהר סיני ולהזדכך שם מזוהמת הנחש, וידוע כי הנחש הוא היצר הרע כמבואר בגמרא (ב"ב טז.): **"הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות",** ונרמז ענין זה בשמו שט"ן נוטריקון נ' ש'ערי ט'ומאה עכד"ק.

הנה כי כן מבואר היטב איך הפיל הנחש את אדם וחוה ברשתו על ידי שטיהר את השרץ בק"ן טעמים, כי מאחר שהוא כולל את כל נ' שערי טומאה כנרמז באות נ' שבשמו, לכן השתמש בני' שערי טומאה להילחם כנגד נ' שערי בינה של ג' חלקי התורה רמז דרוש וסוד, לטהר את השרץ בק"ן טעמים.

ויש לומר כי ענין זה רמזו בשמו של הנחש על פי מה שכתוב (בראשית ג-א): **"והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים".** ומפרש בתרגום אונקלוס: **"וחויא הוה חכים מכל חות ברא".** הרי מבואר שהיה חכם, אלא שהיה חכם להרע כמו שכתוב (ירמיה ד-כב): **"חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו".** ונרמז ענין זה בשמו נח"ש נוטריקון נ' ש'ערי ח'כמה מצד הרע, ועל ידי זה טיהר את השרץ בק"ן טעמים.

דוד המלך גלגול אדם הראשון תיקן ק"ן מזמורי תהלים

רחש לבי דבר טוב לבאר בזה מה שיסד דוד המלך ע"ה נעים זמירות ישראל ק"ן מזמורי תהלים, על פי המבואר ב"ספר הליקוטים" לרבינו האריז"ל (פרשת האזינו), כי דוד המלך היה גלגולו ותיקונו של אדם הראשון, ולכן מסר לו אדם הראשון שבעים שנה משנותיו כמבואר במדרש (במדב"ר יד-ב): **"ע' שנה שחיסר אדם משנותיו ונתן לדוד בן ישי".**

יומתק להבין בזה מה שפתח דוד המלך ספר תהלים בפסוקים: **"אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם וליילה".** ומפרש במדרש שוחר טוב (שם): **"מדבר באדם הראשון, אמר אדם הראשון, אשרני אם לא עמדתי בדרכיו של נחש, ואשרי אם לא ישבתי במושבו של ליצנות".**

מעתה יש לומר כי היות שדוד המלך היה גלגולו של אדם הראשון, שנפל ברשת הנחש לטהר את השרץ בק"ן טעמים, ועל ידי זה הכניס הנחש את זוהמתו בכל הנבראים להכשילם על ידי שמטהר את השרץ בק"ן טעמים, לכן כדי לתקן ענין זה יסד דוד המלך ק"ן מזמורי תהלים, כדי שכל אחד מישראל יתפלל לה' בק"ן מזמורי תהלים, להינצל מרשת היצר המטהר את השרץ בק"ן טעמים.

נשמות ישראל במצרים חטאו בעץ הדעת

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מאמר הגמרא שהתחלנו בו: **"יציאת מצרים דכתב רחמנא גבי שרצים למה לי, לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל, אילמלא העליתי את ישראל ממצרים, אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי".** נקדים מה שכתוב (שמות ב-כג): **"ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה".**

ומבואר במדרש (שמו"ר א-לד): **"וימת מלך מצרים שנצטרע והמצורע חשוב כמת... אמרו חרטומי מצרים, אין לך רפואה אם לא נשחוט מקטני ישראל ק"ן בערב וק"ן בבוקר ורחץ בדמיהם שתי פעמים ביום".** ויש לתמוה הלא המצרים היו חכמים כמו שכתוב (מלכים א-י): **"ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים",** הנה כי כן איך האמינו חרטומי מצרים ופרעה שיתרפא בשחיטת ק"ן ילדים בבוקר ובערב.

ונראה לבאר כל זה על פי מה שגילה לנו רבינו האריז"ל ב"שער הפסוקים" (תחילת פרשת שמות), הטעם שסבלו בני ישראל במצרים שעבוד כל כך קשה, כי כשחטא אדם הראשון באכלו מעץ הדעת טוב ורע, נפגמו כל הנשמות שהיו כלולות עמו בשעת החטא, ונצרכו אחר כך לתיקון גדול על ידי גלגולים רבים לצרפם וללכנם עד תום חלאתם מהם.

והנה תחילת גלגולם היה בדור המבול, ולהיות שהרע עדיין היה מושרש בהם השחיתו את דרכם. אחר כך נתגלגלו פעם ב' בדור הפלגה, אך גם הם הרעו את מעשיהם ולא תיקנו את הפגם. אחר כך נתגלגלו פעם שלישית באנשי סדום, אולם גם שם לא תיקנו מעשיהם אלא קלקלו, עד שחזרו להתגלגל פעם רביעית במצרים והם נשמות ישראל שהיו שם, ועל ידי כובד השעבוד נזדככו ונתמרקו.

לכן נענשו במצרים מדה כנגד מדה, כי כנגד חטאם בדור המבול בהשחתת דרכם, אשר לכן נימוחו בימי המבול במים, גם עתה גזר עליהם פרעה (שמות א-כב): **"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו".** וכנגד מה שחטאו בדור הפלגה (בראשית יא-ד): **"הבה נלבנה לבנים... לבנות את העיר ואת המגדל",** נענשו מדה כנגד מדה (שמות א-ד): **"וימררו את חיהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים".** כנגד העיר והמגדל אשר בנו בדור הפלגה נענשו (שם א-יא): **"ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתום ואת רעמסס".** אלו תוכן דברי האריז"ל.

עוד נקדים מה שביאר השל"ה הקדוש (פרשת שמות), הטעם שנשתעבדו ישראל דוקא במצרים אצל פרעה, כי פרעה מלך מצרים הוא הנחש הקדמוני שהחטיא את כל ישראל בעץ הדעת, ומקור הדבר בזהר חדש (דף קלח: ד"ה פתח רבי שמעון): **"ופרעה דאיהו דיוקנא דנחש חייבא".**

מעתה יפתח לנו פתח מחשבתם הרעה על חרטומי מצרים, שייצעו לפרעה לשחוט ק"ן ילדים בבוקר וק"ן ילדים בערב, כי ביקשו לעורר בכך קטרוג על הנשמות הללו שחטאו בעץ הדעת, על ידי שנפלו ברשתו של הנחש לטהר את השרץ בק"ן טעמים, ומאחר שפרעה עצמו הוא הנחש הקדמוני שהכשילם בק"ן טעמים, לכן שחט ק"ן ילדים בבוקר וק"ן בערב.

כיון שבאנו לידי כך יאירו עינינו וישמח לבנו, להבין מה עמקו דברי תנא דבי רבי ישמעאל שדרש: **"אילמלא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל דבר זה שאין מטמאין בשרצים דיי".** כי מאחר שנשמות ישראל שהיו במצרים חטאו בעץ הדעת על ידי הנחש הקדמוני שטיהר את השרץ בק"ן טעמים, נמצא כי על ידי שאינם מטמאים בשרצים, למרות שהנחש מטהר את השרץ בק"ן טעמים, הרי זה תיקון נפלא לנשמות הללו, ולכל בית ישראל ההולכים בדרך זו לקיים דבר ה' באמונה פשוטה.